

vişlerin semâ meşkinden sonra mukabeleye giriş tarihleri, arakiyye giyenlerin adları ve arakiyye giyiş tarihleri, Yenikapı ve Galata mevlevihâneleri, İstanbul'da meydana gelen çeşitli olaylar, bazı Mevlevî şeyhlerinin ölüm tarihleriyle ilgili notlar bulunmaktadır.

Abdülbâki Nâsır Dede'nin tuttuğu notları ihtiva eden kısımda (22^b-94^b) 1804-1808 yılları arasında vefat eden Yenikapı, Kasımpaşa, Üsküdar, Kütahya, Karahisar, Tavşanlı mevlevihânelerine mensup bazı derviş ve şeyhler hakkında kısa biyografik bilgiler, Ali Nutkî Dede ile ilgili notlar, 1804-1813 yılları arasında dergâha gelen, semâ meşkettikten sonra mukabeleye giren, çilesini tamamlayıp hücreye çıkan, arakiyye ve sikke giyen dervişlere dair kayıtlar, diğer tarih-katlarla mensup bazı şeyhlerin vefat tarihleri, Yenikapı Mevlevihânesi ve Abdülbâki Nâsır Dede ailesiyle ilgili bilgiler mevcuttur. Eserin sonunda neydeki perdeleri gösteren bir şekil, ayrıca Ali Nutkî Dede tarafından yazılan bazı ilâç terkipleri ve lugazlar bulunmaktadır.

Defter-i Dervîşân'ın Abdülbâki Nâsır Dede, Receb Hüseyin Hüsnü Dede, Abdürrahim Kühî Dede, Osman Selâhaddin Dede, Mehmed Celâleddin Dede ve Abdülbâki Dede'nin (Baykara) meşihatları döneminde tuttukları notları ihtiva eden ikinci bölümü, Yenikapı Mevlevihânesi'nin son şeyhi Abdülbâki Baykara'dan oğlu Rusûhî Baykara'ya intikal etmiştir. Bugün Rusûhî Baykara'nın oğlu Baki Baykara'da bulunan eserin fotokopisi Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (nr. 18.112). Bazı boş ve koparılmış varakların bulunduğu bu bölümün büyük kısmı Abdülbâki Nâsır Dede tarafından kaleme alınmış, devamı yukarıda adı geçen Yenikapı Mevlevihânesi şeyhleri tarafından yazılmıştır.

Abdülbâki Nâsır Dede, eseri 23 Rebülâhîr 1231 (23 Mart 1816) tarihinde hankahtan dışarı çıkarılmamak şartıyla vakfettiğini kaydettikten sonra muhtevâsını bir sel felâketi üzerine tahrip olan nüshalardan nakledildiğini söyler (vr. 1^a). 1^a, 5^b-6^a, 9^b, 12^b, 20^b-65^b numaralı varaklarda yer alan Abdülbâki Nâsır Dede'ye ait notlar, 1813-1820 yılları arasında sikke ve arakiyye giyen ve çileye giren müridlerin adları, dergâha geliş tarihleriyle aile mensuplarının ve diğer bazı Mevlevî şeyhlerinin çocuklarının doğum, arakiyye, sikke giyme ve evlenmeleriyle ilgili bilgileri ihtiva eder. Daha son-

ra mevlevihânenin vakfiyesi ve tevliyetine dair bilgiler, 1814-1820 yıllarında hankaha türbedar, neyzenbaşı, imam, müezzin, semâzenbaşı, aççıbaşı, sebilci gibi görevlere tayin edilenler, 1813-1817 yılları arasında bazı Mevleviyye, Nakşibendiyye, Rifâiyye, Sünbülüyye, Şâzeliyye, Sa'diyye, Şâbâniyye, Celvetiyye, Uşşâkiyye şeyhlerinin meşihat ve vefat tarihleriyle bunların kısa biyografileri, bazı neyzenbaşı, şehzade, sultan ve şeyhülislâmların vefat tarihleri ile birkaç caminin yapılına dair bilgiler, İstanbul'da meydana gelen tabii âfetler ve bazı önemli olaylar, Yenikapı Mevlevihânesi'nin 1816-1817 yıllarındaki tamirâtı ile ilgili kayıtlar ve kısa tarihçesi, Konya'daki Mevlânâ Dergâhı'nın 1817 yılında sona eren tamirâtı ile ilgili bilgiler yer alır.

Abdülbâki Nâsır Dede'den sonra dergâha şeyh olan oğlu Receb Hüseyin Hüsnü Dede'nin (ö. 1830) tuttuğu notlar 66^a-69^b, 82^b, 87^b, 93^{a-b} numaralı varaklarda dağınık olarak bulunmaktadır.

Bu bölümde, Receb Hüseyin Hüsnü Dede'nin vefatı üzerine dergâhta bir müddet şeyhlik yapan amcası Abdürrahim Kühî Dede'ye (ö. 1831) ait sadece bir sayfalık (3^a) not vardır. Abdülbâki Nâsır Dede'nin diğer oğlu Şeyh Osman Selâhaddin Dede'nin (ö. 1887) tuttuğu notlar, eserin 1^b, 3^a-5^a, 6^b, 13^b, 17^b varak-

larında yer almaktadır. 79^b'de Osman Selâhaddin Dede'nin oğlu Şeyh Mehmed Celâleddin Dede'nin (ö. 1908) meşihâtı döneminde çileye giren dervişler bir liste halinde tesbit edilmiştir. Eserin sonlarında, mevlevihânenin son şeyhi Abdülbâki Dede'nin (ö. 1935) ailesine dair bazı bilgileri ihtiva eden notları ile kendisinin yazdığı iki tarih manzumesi yer almaktadır.

Yenikapı Mevlevihânesi'nin tarihiyle ilgili bilgilerin yanı sıra bu dönemlerde yaşayan ünlü mutasavvif, devlet adamı ve sanatçılara dair biyografik bilgilere yer veren, bazı siyasî ve tarihî olayları ayrıntılarıyla anlatan eser, XIX. yüzyıl Osmanlı kültür, edebiyat ve tasavvuf tarihi açısından önemli bir belge niteliği taşımaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Defter-i Dervîşân (Birinci Bölüm), Süleymaniye Ktp., Nâfiz Paşa, nr. 1194; a.e. (İkinci Bölüm), İSAM Ktp., nr. 18.112; Ergun, *Antoloji*, II, 413, 498-499, 512, 787; Abdülbâki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevilik*, İstanbul 1983, tür.yer.

NURİ ÖZCAN

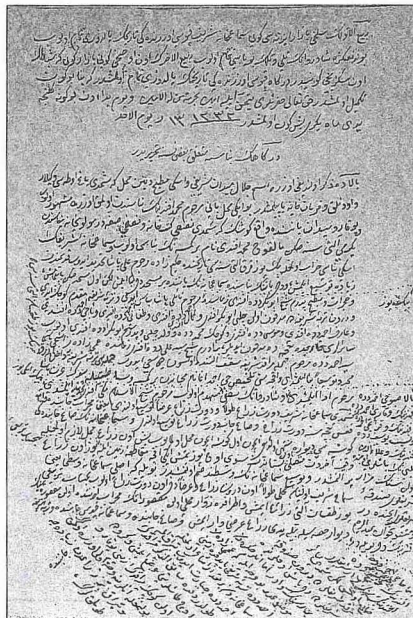
DEFTER EMİNİ

Osmanlılar'da
Defterhâne'nin âmirine
verilen isim.

Osmanlılar'da arazi kayıtlarını ihtiva eden defterlerin saklandığı ve bu defterlerle ilgili günlük işlemlerin yapıldığı Defterhâne'nin âmiri olup kaynaklarda kendisi "emîn-i defter-i dergâh-ı âlî", "emîn-i defter-i hâkânî", "emîn-i defâtir", "Defterhâne emini", bulunduğu makamın adı "Defterhâne emaneti", "Defterhâne-i hâkânî emâneti", "Defterhâne-i Âmire emaneti" ve "defter emaneti" şeklinde geçer.

Defter emininin ne zaman ihdas edildiği tam olarak bilinmemektedir. Abdürrahman Vefik, kaynak göstermeden Osmanlı Devleti'nde ilk memuriyetlerden biri olduğunu ve Orhan Bey zamanında kurulduğunu belirtmektedir (*Tekâlif Kavâidi*, I, 177). Fakat bu husus kuruluş devri kaynaklarında yer almamaktadır. Osmanlı devlet teşkilâtının tesisinde büyük tesirleri bulunan İlanlı Devleti'nde "defterdâr-ı memâlik" adıyla defter eminine benzer bir memuriyetin mevcut olduğu bilinmektedir (Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 215-216). Osmanlı Devleti'nde başlangıçta bu vazife muhtemelen nişancının uhdesinde iken zamanla nişancının işle-

Defter-i Dervîşân adlı eserin II. cildindeki Abdülbâki Nâsır Dede hattıyla yazılan kısımdan bir sayfa (Abdülbâki Baykara özel kitaplığı, vr. 47^b)

DEFTER EMİNİ

rinin artması üzerine Dîvân-ı Hümâyun'un bünyesinde bir kâtip tarafından yürütülmeye başlanmış, tahrir ve timar sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte XV. yüzyılın ikinci yarısında ayrı bir makam şeklinde teşekkül etmiştir. Nitekim ilk tesbit edilebilen defter emini, 1499 yılında II. Bayezid devrinde yapılan İnebahtı Seferi sırasında Selânik'e defter sandıklarını götürmüş olan Ali Çelebi'dir (Gökbilgin, *Turcica*, V, 85, 91). Muhtemelen XV. yüzyılın ikinci yarısında, Osmanlı merkez bürokrasisinin gelişmesine paralel olarak ayrı bir memuriyet şeklinde teşkilâtlandırılan defter eminiği Kanûnî Sultan Süleyman devrinde klasik yapısına kavuşmuştur.

Defter emini, adının ilk olarak geçtiği Fâtih Sultan Mehmed'in Teşkilât Kanunnâmesi'ne göre merâtipte reisülküttâb, şehremini ve bölük ağalarından önce gelmekte, pâye bakımından da defterdara en yakın kişi olarak defterdar olabilecekler içinde birinci sırada bulunmaktaydı. Defterhâne'nin âmiri sıfatıyla XV-XVI. yüzyıllarda nişancının maiyetinde yer alan defter emini, daha sonra nişancılığın öneminin azalmasıyla onun önüne geçmiştir. XVII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren reisülküttâblık önem kazanarak defter eminiğinin üzerine çıkmış, ancak defter emini eğer daha önce defterdarlık yapmışsa reisülküttâbın önünde yer almıştır (Teşrifatîzâde Mehmed, vr. 73^{a-b}, 76^b-77^a).

XVIII. yüzyıl ortalarında defter emini, bir yıl için göreve getirilen hâcegân rütbesindeki memurlardan biri durumundaydı. Dört kısma ayrılan hâcegân memuriyetlerinin birinci kısmını teşkil eden üç defterdarla nişancı, reisülküttâb ve

defter emininin mansıbına "menâsıb-ı sitte" denilirdi (Mustafa Nûri Paşa, II, 90). Defter emini her yıl yapılan tayinler sırasında görevinde bırakılırsa Arz Odası'nda padişahın huzuruna girip el öper ve teşekkürlerini sunar. Fesin ihdasından sonra defter emininin dahil olduğu menâsıb-ı sitte rütbesindeki memurların başlarına âdi fes ve arkalarına "göğher harvanı" giyip Leh biçimli gâşiyeli ve takımlı ata binmeleri kanun olmuştur (Uzunçarşılı, *Merkez-Bahriye*, s. 68-69, 227). Fâtih'in Teşkilât Kanunnâmesi'ne göre defter eminlerine "iftihârü'l-eâlî ve'l-eâzım muhtârü'l-ahâlî ve'l-ekârim el-muhtas bi-mezîdi inâyeti'l-melikî'd-dâim... zîde mecdühü" elkâbi yazılırdı. Kendisine havale edilen evraklarda da "izzetlü defter emini efendi" ibaresi kullanılırdı.

Defter emininin en önemli görevi Defterhâne kâtip ve şâkirdlerine nezaret etmektir. Kâtipler Defterhâne'ye ait işleri ona danışarak yaparlardı. Defterhâne'deki vazifelerin idaresinde defter eminine kalem kesedarı yardımcı olurdu. Kâtip, şâkird ve mülâzım gibi defterhâne görevlilerinin tayin ve azilleri ancak defter emininin arzı ile mümkündü (BA, KK, nr. 256, s. 26, 32-33, 45; BA, İbnülemin-Tevcihat, nr. 1695; BA, MD, nr. 25, s. 333, hk. 3038). Defter emini Defterhâne defterlerini büroya ait mahzenlerde saklar ve ilgili makamlardan başkasına göstermezdi. Sûret çıkarılması ise ancak defter eminine hitaben yazılan buyruldu ile olurdu (BA, A.DFE, Dosya, nr. 20, Evr. 32, 38, 40, 42; nr. 50, Evr. 83).

Timar tevcihi için sunulmuş olan arzların usul ve nizama uygun olup olmadığı Defterhâne'de yapılan işlemler sırasında belirlenirdi. Eğer arz kanuna aykırı ise defter emini herhangi bir işlem yapmayarak durumu reisülküttâba bildirirdi. En çok dikkat edilmesi gereken işlerden birisi de bir kişi üzerinde birden fazla "kılıç timar"ın toplanmamasıydı. Bu husus, göreve getirildikleri sırada defter eminlerine sıkı sıkı tenbih edilirdi (Selânikî, II, 636). Daha XVI. yüzyılın ilk yarısında Lutfî Paşa, yanlışlıkla birden fazla kılıç timarın bir kişiye verilmesi durumunda defter emininin iki kılıcı birden kaydetmeyip durumu "kanun değildir" diyerek vezîriâzama arzemesi gerektiğini yazmaktadır. Bu sebeple de defter eminlerinin "kanun budur" diyebilecek tecrübeli ve kanunları bilen kimselerden seçilmesinin şart olduğunu belirtmektedir (*Âsafnâme*, s. 95). XVII. yüz-

yılın sonlarından itibaren timar ve zeâmetlilerin gelirlerinin azalması sebebiyle bir kısım timarlılar iki üç kılıç birden tasarruf etmeye başlamışlardır (BA, A.NŞT, Dosya, nr. 147, Evr. 66-1, 112).

Defter emini, tahrir defterleri üzerinde yapılacak düzeltmelerde yetkili olmadığı için tashihi gereken defterleri nişancıya gönderirdi. Eğer Defterhâne kayıtlarında yapılacak işlem tashih değil de bir beratın iptali ise defter emini bunu ancak vezîriâzam tarafından yazılan buyruldu ile yapabiliyordu. Defter emininin görevlerinden biri de yüksek gelirli timarların (tezkireli timar) tevcihi için merkeze gönderilen tezkirelerin harçlarını (resim) alıp hazineye teslim etmektir. Eyaletlerde vazife yapan tezkire eminlerinin bu resimleri hazineye teslimlerinin ihmallerinin görülmesi üzerine bu iş zaman zaman defter eminine verilmiştir. Defter emini, kalemdeki vazifelerinin dışında avâz toplamak gibi işlerle de görevlendirilmekteydi (BA, Ali Emîrî-Mehmed IV, nr. 401).

Padişahın veya vezîriâzamanın katıldığı seferlere defter emini de gitmekteydi. Ordugâhta kurulan defterhâne çadırında defter emininin nezareti altında gerekli işler yapılırdı. Defter emini sefere katılmışsa merkezde yerine "defter emini vekili", "rikâb-ı hümâyun defter emini" gibi adlarla anılan bir vekil kalırdı (BA, Cevdet-Dahiliye, nr. 17.103). Bunlar umumiyetle kâtipler arasından seçilerek vezîriâzamanın buyruldu ile tayin edilirdi. XVI. yüzyılda sefere katılan defter eminine mîrî deve ve katır verildi (Lutfî Paşa, s. 84). XVIII. yüzyıl sonlarında sefere giden defter eminleri koçu arabası kullanmaktaydılar. Defter emininin dışında sadâret kethüdâsı, nişancı, reisülküttâb, defterdar ve ordu kadısından başka herhangi bir kimsenin bu arabaları kullanması yasaktı (BA, Cevdet - Dahiliye, nr. 14.927).

Defter eminiğine tayinler umumiyetle Dîvân-ı Hümâyun kalemleriyle Defterhâne'den yetişen kâtiplerden, dergâh-ı âlî müteferrikalarından, yeniçeri kâtiplerinden, defterdarlardan, nişancılarından ve reisülküttâblardan yapılırdı. Defter eminiği "münâvebe" mansıblarından olduğu için nişancı, reisülküttâb ve defterdarlardan mâzül kalanlar buraya tayin edilir ve daha sonra tekrar eski vazifelerine nakledilirlerdi. Bilhassa mevki itibarıyla defter eminiğiyle aralarında fazla fark bulunmayan reisülküttâblıktan defter eminiğine, defter emini-

Defter emini
(M. Şevket Paşa,
Osmanlı
Teşkilât ve
Kıyâfet-i
Askeriyesi,
İÜ Ktp., TY,
nr. 9391)

liğinden reisülküttâblığa sürekli geçişler olurdu (Ahıskalı, s. 19). Öneminin azaldığı dönemlerde defter eminliği bazan nişançılık veya reisülküttâblık ile birleştirilerek bir kişiye de verilebilirdi (BA, *HH*, nr. 4251; BA, *MD*, nr. 187, s. 311, hk. 897). Defter eminlerinin terfi ederek nişancı ve defterdar olmalarına sık rastlanırdı. Bu makamlardan daha yukarılara çıkarılara da tesadüf edilmektedir. Bu vazifeye tayinlerin umumiyetle büro personelinin yapılması, müessesenin daha iyi bir şekilde hizmet vermesini sağlamıştır. Mâzul olan defter eminleri Dîvân-ı Hümâyün kalemlerinde veya Defterhâne'de kâtip olarak da görev yapabilmekteydiler (BA, *KK*, nr. 264, s. 44, 47; nr. 7530, s. 15). Defter eminliğine tayin edilen kişiler hil'at giyerek Arz Odası'nda padişahın elini öper, tayin emri ruûs defterlerine kaydedildikten sonra hazırlanan ruûs tezkiresine göre görev beratı (emanet beratı) yazılarak vazifesine başlardı. Defter eminliği Dîvân-ı Hümâyün dışındaki en önemli makamlardan biriydi.

Defter eminleri ulûfe aldıkları gibi kendilerine zeâmet de verilebiliyordu. Ulûfeleriyle birlikte elbise veya bunun belini de alıyorlardı (BA, *KK*, nr. 212, s. 86-87; nr. 1764, s. 58, 86; nr. 1794, s. 96). Ayrıca Defterhâne'nin yaptığı işler karşılığında aldığı harçlardan payları vardı ve gelirlerinin önemli kısmını da bu oluştururdu (Mustafa Nûri Paşa, III, 75). Padişahların tahta çıkışlarında dağıttıkları cülûs bahşişlerini defter eminleri de alabiliyorlardı (Eyyübî Efendi, vr. 18^a). Ayrıca XVII. yüzyıl sonlarında vezirîâzam olanlar göreve başladıklarında şehremini, matbah emini, muhâsebe-i evvel vb. memurlarla birlikte defter eminine de "hil'at-ı hâs" giydirenlerdi.

XVII. yüzyıl ortalarından itibaren Dîvân-ı Hümâyün'un önemini kaybedip devlet işlerinin büyük kısmının Bâbü'lî'ye intikali sırasında, muhtemelen nişançılığın Bâbü'lî'ye nakledilmemesi sebebiyle, defter eminliği de Paşa Kapısı'na intikal eden memuriyetler (hademe-i Bâbü'lî) dışında kaldı. Buna rağmen Defterhâne kayıtları, Dîvân-ı Hümâyün'un yanı sıra Bâbü'lî'ye de hizmet verdiği için defter emini önemini bir müddet daha korudu. Bu arada 1836'da nişançılığın kaldırılmasından sonra tuğra işleri defter eminine verildi. Ancak 1838'de Defterhâne'nin Ceride Muhasebesi bünyesine alınmasıyla defter eminliği lağvedildiyse de 1842'de tekrar kuruldu. 1871'de Defterhâne'nin nezarete dönüştürülmesi esnasında defter emini Defter-i Hâkânî nazırı (Defterhâne nazırı) adını aldı. Şûrâ-yı Devlet üyelerinden Kânî Paşa 5000 kuruş maaşla ilk nazır tayin edildi (BA, *İrade-Meclis-i Mahsûs*, nr. 1724).

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *TD*, nr. 885, tür.yer.; BA, *MAD*, nr. 893, s. 23; nr. 170, vr. 107^a; nr. 4690, s. 37; nr. 21.903, s. 1; BA, *MD*, nr. 25, s. 333, hk. 3038; nr. 187, s. 311, hk. 897; BA, *KK*, nr. 212, s. 86-87; nr. 256, s. 26, 32-33, 45; nr. 264, s. 44, 47; nr. 1764, s. 58, 86; nr. 1794, s. 96; nr. 7530, s. 15; BA, *A.DFE*, Dosya, nr. 20, Evr. 32, 34-35, 38, 40-42, 45, 112; nr. 50, Evr. 83; BA, *A.NŞT*, Defter, nr. 1140, s. 85; BA, *A.NŞT*, Dosya, nr. 147, Evr. 63, 66-1, 96, 112; BA, *A.DVN*, Dosya, nr. 360, Evr. 32, 71, 82, 94; BA, *Tahvil Defterleri*, nr. 13, tür.yer.; BA, *Cevdet-Dahiliye*, nr. 13.132, 14.927, 17.103; BA, *HH*, nr. 4251; BA, Ali Emîrî-Ahmed I, nr. 107, 371; BA, Ali Emîrî-Mehmed IV, nr. 401, 4811, 7731; BA, *İbnülemin-Tevcihat*, nr. 187-188, 1695; BA, *İrade-Meclis-i Mahsûs*, nr. 1724; "Fatih'in Teşkilât Kanunnamesi ve Nizâm-ı Âlem İçin Kardeş Katli Meselesi" (nşr. Abdülkadir Özcan, *TD*, sy. 33 [1982] içinde), s. 36-37, 41-44, 50; *Mecmûa-i Berâtlar ve Gayruhu*, Süleymaniye Ktp.,

Esad Efendi, nr. 3835, vr. 6^b-7^a; Eyyübî Efendi, *Kânunnâme*, İÜ Ktp., TY, nr. 734, vr. 18^a, 26^a; Lutfi Paşa, *Âsafnâme* (nşr. Mübahat S. Kütükoğlu, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan içinde), İstanbul 1991, s. 84, 95-96; Selânikî, *Tarih* (İpşirli), I, 268, 292, 307, 422; II, 617, 636, 705, 719, 758, 762, 768, 808, 848; Tevki Abdurrahman Paşa, *Kanunnâme* (*MTM*, 1/3 [1331] içinde), s. 515; Âli, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., TY, nr. 5959, vr. 354^a, 355^b, 465^a; Ayn Ali, *Kavânîn-i Âli-i Osmân*, tür.yer.; Peçuylu İbrâhim, *Tarih*, I, 44, 447; II, 63-64; Hezârfen, *Telhîsü'l-beyân ft kavânîn-i Âli-i Osmân*, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, nr. 220, vr. 34^a, 181^a, 193^a; Teşrifâtîzâde Mehmed, *Defter-i Teşrifât*, İÜ Ktp., TY, nr. 9810, vr. 29^b, 43^b, 68^b-69^a, 73^a-74^a, 76^b-77^a, 78^a, 82^b; Râsîd, *Tarih*, I, 527; IV, 288, 385; Küçük Çelebizâde Âsım, *Tarih*, İstanbul 1282, s. 27, 38, 102, 147, 160, 169, 220, 248, 256, 380, 457; İzzî, *Tarih*, İstanbul 1199, I, vr. 4^a-5^b, 32^a-33^b, 66^a-67^b, 70^a-71^b, 113^a, 140^b; II, vr. 180^b, 269^a, 283^a; Vâsîf, *Tarih*, I, 182, 192, 204, 210; II, 49, 184, 200; *Teşrifât-ı Kadîme*, s. 2-3, 7-8, 28-32, 52, 61-62, 70, 76-77, 83-84, 91, 117-118, 124, 127; *Sefînetü'r-rüesâ*, tür.yer.; Mustafa Nûri Paşa, *Netâyicü'l-vukûât*, İstanbul 1327, I, 58; II, 90; III, 75, 78; *Hûkûvendigâr Livası Tahrir Defterleri* (haz. Ö. Lütfi Barkan — Enver Meriçli), Ankara 1988, Giriş, s. 1-144; Abdurrahman Vefik, *Tekâlif Kavâid*, İstanbul 1328, I, 177; d'Ohsson, *Tableau général*, VII, 193-194; Uzunçarşılı, *Medhal*, s. 215-216; a.mlf., *Merkez-Bahriye*, tür.yer.; K. Röhbörn, *Untersuchungen zur Osmanischen Verwaltungsgeschichte*, Berlin 1973, s. 36, 68, 84; J. Matuz, *Das Kanzleiwesen Sultan Süleymans des Prächtigen*, Wiesbaden 1974, s. 24, 32, 38; A. D. Howard, *The Ottoman Timar System and Its Transformation: 1563-1656* (doktora tezi, 1987), University of Indiana, tür.yer.; a.mlf., "The BBA Ruznamçe Tasnifi: A New Resource for the Study of the Ottoman Timar System", *TSAB*, X/1 (1986), s. 11-18; a.mlf., "The Historical Development of the Ottoman Imperial Registry (Defter-i Hakani): Mid-fifteenth to Mid-seventeenth Centuries", *Ar. Ott.*, XI (1988), s. 213-230; Ahmed Refik [Altınay], *On İkinci Asr-ı Hicrîde İstanbul Hayatı: 1689-1785*, İstanbul 1988, s. 204-205; Feridun M. Emecen, "Sefere Götürlen Defterlerin Defteri", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İstanbul 1991, s. 241-268; Ali Akıldız, *Osmanlı Merkez Bürokrasisinde Reform: 1836-1856* (doktora tezi, 1992), MÜ Türiyat Araştırmaları Enstitüsü, s. 77; Recep Ahıskalı, *XVI ve XVII. Yüzyıllarda Reisül-küttâblık Müessesesi* (yüksek lisans tezi, 1992), MÜ Türiyat Araştırmaları Enstitüsü, tür.yer.; M. Tayıyb Gökbilgin, "Un registre de dépenses de Bâyezîd II. durant la campagne de Lépante de 1499", *Turcica*, V, Paris 1975, s. 80-91; a.mlf., "Nişancı", *İA*, IX, 299-302; Ö. Lütfi Barkan, "İstanbul Saraylarına Ait Muhasebe Defterleri", *TTK Belgeler*, IX/13 (1979), s. 308, 352; a.mlf., "Timar", *İA*, XII/1, s. 295-296, 315 vd.; Halil İnalçık, "Osmanlı Bürokrasisinde Akâm ve Muamelât", *Osm. Ar.*, sy. 1 (1980), s. 1-14; Pakalın, I, 419.

ERHAN AFYONCU

DEFTER-İ HÂKÂNİ

(bk. DEFTERHÂNE).

Defterhâne nazırlığına Kânî Paşa'nın tayin edilmesine dair irade (BA, *İrade Meclis-i Mahsûs*, nr. 1724)

